

10. Pastoraat opzetten in de gemeente

1 Inleiding

Voor u ligt een verslag van een visie over hoe pastoraat in een gemeente zou kunnen functioneren. In deze omschrijving heb ik geprobeerd om bijbelse normen en waarden binnen het pastoraat in te passen in de kaders die binnen de seculiere hulpverlening gelden. Daarbij moet u denken aan bijvoorbeeld geheimhouding, de functie van rapporteren, een stukje zelfreflectie van de pastoraal werker, coördinatie etc., etc. Dit verslag is een eerste opzet, en is bedoeld om een ontwikkeling in gang te zetten betreft het functioneren van het pastoraat

2 Doelstelling pastoraat

Wij die sterk zijn moeten de gevoeligheden der zwakken verdragen en niet onszelf behagen. Ieder onzer trachtte zijn naaste te behagen, ten goede, tot opbouw. Rom. 15:1-2.

Pastoraat is een vorm van hulpverlening aan die ander, die op een bepaald gebied zwakheden vertoont. Het werkgebied voor het pastoraat is de innerlijke mens van een christen.

Een mens die niet in harmonie kan leven met God, met zijn omgeving, of met zichzelf heeft een probleem. De vraag is dan: Heeft iedereen dan niet een probleem? Hoe uit zich dat probleem ?

De problemen voor de mens zijn begonnen in de zondeval.

Daar is de harmonie met God, met elkaar en met de innerlijke mens verbroken.

Vanaf dat moment is een probleem ontstaan voor de totale mensheid.

Door het offer van Jezus Christus aan het kruis van Golgotha hebben wij in liefde een oplossing in handen gekregen, en zijn wij als zijn kinderen bevrijd van de zonde. Daarmee is de wortel van ons probleem als christenen verbroken. Met de gevolgen van de zonde wordt daarentegen iedere mens nog dagelijks geconfronteerd. Je zou kunnen zeggen dat de doelstelling van pastoraat zijn vertrekpunt vindt in de gevolgen van de zondeval. Daarmee is dus ook gelijk de doelgroep voor pastoraat bekend namelijk christenen die bevrijd zijn van de zonde maar die problemen ondervinden van de gevolgen van de zonden welke zich openbaren in de omgang met God, met zichzelf, en met zijn omgeving. Deze 3 factoren zijn binnen het pastoraat niet los te koppelen.

Voor mensen die het offer van Jezus Christus niet aanvaard hebben (d.m.v. een keuze) is het onmogelijk om in harmonie met God, met zijn omgeving en met zichzelf te leven. Simpelweg omdat de wortel van hun probleem , de zondeval, niet verbroken is. Hulpverlening aan niet- christenen heeft in eerste instantie dus een evangeliserend of diaconaal karakter, in de hoop dat mensen een keuze durven maken waarna de hulpverlening een pastoraal karakter dient te krijgen.

De visie binnen het pastoraat is dat alleen bijbelse principes, normen en waarde een handvat kunnen bieden om tot een optimale harmonie te komen in het leven.

Samengevat luidt de doelstelling van het pastoraat:

Christenen hulp bieden om te leren leven in harmonie met God, met zijn omgeving, en met zichzelf.

3 Doelgroep

Zoals in de doelstelling al naar voren kwam is de doelgroep voor het pastoraat: Christenen die problemen in de harmonie ervaren op het gebied met God, hun omgeving, of met zichzelf (of in relatie tot elkaar).

Een gegeven daarbij is dat we met elkaar moeten erkennen dat ook de pastoraal werker zelf een probleem kan hebben. Als we met elkaar erkennen dat God ons vormt totdat we sterven betekent het dus ook dat gaandeweg zich problemen kunnen aandienen die om aandacht vragen, zo ook bij christenen met een bediening,. Dit houdt dus in dat de term zwakke en sterke een wisselend karakter kan hebben. Daar waar ik sterk kan zijn op een bepaald gebied kan ik weer zwak zijn op een ander gebied.

Dit houdt overigens niet in dat een pastoraal werker niet kan functioneren als hij zelf tegen een probleem aanloopt. De perfecte pastoraal werker bestaat niet. Belangrijk is alleen dat de pastoraal werker erkent dat er mogelijk zwakheden aanwezig zijn. Binnen hoofdstuk 5 het pastoraal model kom ik hier nog op terug.

Het pastorale team

Binnen het pastoraal team zijn 4 verschillende functies te weten:

Een bezoektteam, pastoraal werkers, coördinator, oudsten pastoraat.

Een 5^e functie die buiten het team staat maar die ik hier wel noem is externe hulpverlening.

4.1 Het bezoektteam

De functie van het bezoektteam is gemeenteliden of eventueel gasten bezoeken die aangeven behoefte te hebben om eens persoonlijk met iemand door te praten over hetgeen hen bezig houdt.

Het bezoektteam kan ook ingeschakeld worden om eens een bezoekje af te leggen bij iemand die gewoon een beetje extra aandacht nodig heeft. De grootste kwaliteit die een lid van het bezoektteam moet hebben is een luisterend oor. Het bezoektteam zal ook gecoacht en getraind moeten worden in het beheersen van de vaardigheid van actief luisteren. Kenmerkend voor het bezoektteam is dat een bezoek aan een gemeentelid in principe eenmalig is en er niet automatisch een vervolfbezoek uit voort komt.

Een belangrijke bijkomende functie van het bezoektteam is het signaleren van problemen.

Een valkuil van het bezoektteam is dat zij in een adviserende rol terecht komt waardoor het bezoek een hulpverlenend karakter krijgt met als gevolg een ongelijkwaardige positie tussen gemeentelid en het bezoektteam. Deze ongelijkwaardige positie tast het karakter en dus ook het doel aan van het afgelegde bezoek van het bezoektteam. Het gevolg hiervan kan zijn dat het bezoektteam alleen bij nood uitgenodigd wordt daar mensen het als een zwakke ervaren om het bezoektteam uit te nodigen. Het is de bedoeling dat het uitnodigen van het bezoektteam erg laagdrempelig is.

De leden van het bezoektteam kunnen actief ingezet worden nadat hij of zij capabel is bevonden door de coördinator en de toezicht houdende oudsten van de gemeente.

4.2 De pastoraalwerker

De functie van de pastoraal werker is christenen begeleiden door een proces heen met als doel broeders of zusters in harmonie te brengen met God, henzelf, of met hun omgeving.

Doorgaans komt dit tot stand door het samen doorlopen van een uitgezet traject.

De pastoraalwerker staat in een hulpverlenende rol en valt dus ook onder de gedragscodes die gehanteerd worden binnen de hulpverlening in Nederland. Zowel het traject als de hulpverlenersrol worden verder toegelicht in hoofdstuk 5 "het pastoraal model".

De positie van de pastoraal werker binnen de gesprekken is daarin niet gelijkwaardig ten opzichte van het gemeentelid. Er is sprake van een hulpvrager- / hulpverlenersrol.

Ook kan de pastoraalwerker ingezet worden in een voorlichtende rol d.m.v. het verzorgen van presentaties. De valkuil van de pastoraal werker is dat hij in een therapeutenrol schiet. De praktijk laat zien dat de pastoraalwerker die zich laat verleiden om op het terrein van de therapeut terecht te komen vaak meer schade aanricht als goed doet met alle traumatische ervaringen voor het gemeentelid als gevolg. Persoonlijkheidsstoornissen of welke psychiatrische ziektebeelden dan ook hebben behandeling nodig die verzorgd dient te worden door behandelaars die bevoegd zijn op dit terrein. De pastoraal werker kan actief ingezet worden nadat hij een cursus of training heeft ondergaan en capabel is bevonden door de coördinator en de toezicht houdende oudsten van de gemeente.

4.3 De coördinator

De coördinator is belast met de coördinatie van het gehele team.
Zijn takenpakket ziet er als volgt uit:

- Het leiden van vergaderingen.
- Geeft adviezen aan de pastoraal werkers.
- Verzorgt supervisie binnen het pastoraal team.
- Is verantwoordelijk voor de bewaking van de kwaliteit van het pastoraat.
- Zorgt voor trainingen en cursussen.
- Controleert rapportages.
- Brengt verslag uit aan de verantwoordelijke oudste.

De valkuil van de coördinator is dat hij te veel de kar alleen gaat trekken; zijn positie moet zijn coaching vanaf de zijlijn. Vanwege de omvang van de functie is de rol van coördinator ook op te splitsen waardoor er meerdere coördinatoren mogelijk zijn, belangrijk is dan wel dat iedere coördinator zijn eigen aandachtsgebied heeft.

4.4 Oudste Pastoraat.

De oudste Pastoraat is de eindverantwoordelijke voor het pastoraat.

Hij is, na overleg met de coördinator, de geen die leden aanstelt binnen het team.

Zijn functie is die van toezichthouder.

Zijn valkuil is actieve deelname binnen het pastoraat. In de praktijk zal hij vrij snel verleid worden om gemeenteleden die bij hem aankloppen met problemen te gaan adviseren in plaats van door te verwijzen.

4.5 Externe hulpverlener.

Zoals eerder genoemd moet het pastoraat van het therapeutische behandelende terrein blijven.

Zo gauw binnen de begeleiding van het pastoraat zich problematieke voordoen welke behandeling nodig hebben wordt externe hulpverlening ingezet. Dit gebeurt d.m.v. doorverwijzing.

Dit wil niet automatisch zeggen dat de pastoraal werker buiten beeld verschijnt.

De praktijk laat zien dat samenwerking tussen pastoraat en externe hulpverlening zeer doeltreffend kan zijn.

Ook wil het niet zeggen dat hulpvragers alleen maar naar christelijke hulpverlening doorverwezen moet worden. (Dit zou zelfs niet haalbaar zijn.)

Zeker als een gemeentelid aangemeld wordt als hulpvragers bij een niet-christelijke instelling is de rol van de pastorale werker erg belangrijk.

Zijn rol is dan:

- Begeleiden van het intake-gebeuren.
- Bewaking van bijbelse normen en waarden in het hulpverleningstraject.
- Aanvullende ondersteuning bieden binnen het hulpverleningstraject.

5 Het pastoraal model.

De visie is dat er volgens een model binnen het pastoraat gewerkt gaat worden.

Het doel hiervan is dat er gedragscodes gaan ontstaan die passen binnen bijbelse normen en waarden en de gestelde kaders binnen de hulpverlening.

Dit model heeft o.a. de volgende ingrediënten:

- Rapportagesysteem.
- Supervisie
- Het 3-tal principe.
- Verschil in functie.
- Normen- en waardensysteem.
- Protocollen
- Geheimhoudingsverklaring
- Vergaderen.
- Onkostenvergoeding

5.1 Verschil in functie.

Zoals beschreven in hoofdstuk 4 zijn er verschillende functies binnen het team.

Aandachtspunt is dat het team elkaar scherp houdt in het blijvend functioneren op eigen gebied.

5.2 Het 3-tal principe

Zowel voor het bezoektteam als de pastoraal werkers geldt het 3-tal principe.

Dit houdt in dat bij een gesprek altijd minimaal 3 personen aanwezig zijn.

Hierin zijn de volgende combinaties mogelijk:

- 1 gemeentelid , 2 leden van het pastoraal team.
- 1 echtpaar, 1 lid van het pastoraal team.
- 1 of meer gemeenteleden, 2 of meer leden van het pastoraal team.

Deze combinaties bieden een beschermende factor voor grensoverschrijding, zowel voor het gemeentelid als de werkers uit het pastoraal team.

5.3 Rapportage

Van ieder pastoraal gesprek wordt een verslagje gemaakt .

Dit verslagje wordt beschreven op een standaardformulier en wordt door de coördinator gelezen en bewaard. Het verslag komt als volgt tot stand:

De pastoraal werker schrijft samen met het gemeentelid aan het eind van het gesprek een verslagje.

Na goedkeuring van alle betrokkenen bij het gesprek plaatst ieder zijn handtekening.

Dit heeft de volgende functies:

- Het gesprek wordt automatisch samengevat waardoor kernpunten nog eens belicht worden
- De coördinator houdt zicht op de gaande processen binnen het pastoraat..
- Bij grensoverschrijding, en met name de interpretatie ervan, is er later altijd een handvat om een discussie in te gaan. Dit biedt een beschermende factor aan alle betrokkenen van het gesprek.
- Met deze vorm wordt voldaan aan de wetgeving waarbinnen gesteld is dat bij rapportage in een hulpverleners / hulpvragers-situatie de hulpvrager het recht heeft tot inzage van persoonlijke rapportage.

5.4 Het pastoraal traject.

Als iemand aangeeft tegen een probleem aan te lopen en vraagt om pastorale ondersteuning doorloopt hij een traject wat er als volgt uit ziet:

- De pastoraal werker gaat met het gemeentelid een intakegesprek aan. Hierbinnen bespreekt hij het probleem en probeert helder te krijgen wat het gemeentelid verwacht van het pastoraat.
- Hierna is er overleg tussen de pastoraal werker en de coördinator, er wordt besloten of er wel of niet pastorale ondersteuning wordt verleend of dat er alleen maar doorverwezen wordt. In dit overleg wordt het aantal gesprekken vastgesteld waaruit het traject zal bestaan. De pastoraal werker maakt een verslagje van dit overleg.
- De uitslag wordt duidelijk gemaakt aan het gemeentelid en bij goedkeuring start het traject.
- Na het aantal geplande gesprekken komt er een eind / evaluatiegesprek, gevoerd door de pastoraal werker. Eventueel komt er een vervolg maar ook dan is er weer eerst overleg tussen pastoraal werker en coördinator.

5.5 Het normen- en waardensysteem.

De adviseringen die gedaan worden door het pastoraal team moeten te allen tijden binnen bijbelse normen en waarden vallen.

5.6 Vergaderen

1 keer per maand is er een vergadering waarbinnen o.a. het volgende aanbod komt:

- Functioneel overleg waarbinnen de mogelijkheid is om het proces van gemeenteleden door te praten.
- Met elkaar in gesprek blijven over bijbelse principes binnen het pastoraat om zo open te blijven staan voor nieuwe inzichten.
- Supervisie

Met name supervisie is voor het pastoraal team erg belangrijk. In de praktijk blijkt dat er binnen pastoraat veel adviseringen gedaan worden die voortkomen uit onze godsdienstige cultuur.

Indien er dus adviseringen vanuit referentiekaders worden gedaan, gevormd vanuit de godsdienstige cultuur, bestaat het risico bijbelse principes verkeerd te interpreteren met een verkeerde advisering als gevolg.

Met name het zicht krijgen op zulke valkuilen is erg belangrijk om tot nieuwe inzichten te komen waardoor een visie van de pastoraal werker aan verandering onderhevig blijft.

Hiermee wordt de kans op geestelijke manipulatie verkleind.

5.7 Geheimhoudingsverklaring.

Alle leden binnen het pastoraal team moeten een geheimhoudingsverklaring tekenen. Hiermee wordt voldaan aan de eisen gesteld vanuit de hulpverlening in Nederland.

Een dergelijke verklaring geeft ruimte aan functioneel overleg binnen het pastoraal team.

Binnen het pastoraat in Nederland wordt op dit gebied nogal eens gezondigd door met name op bidstonden gebed te vragen voor gemeenteleden met problemen waardoor er inhoudelijke informatie bekend gemaakt wordt.

Voor de wetgeving in Nederland is dit strafbaar. Geheimhoudingsoverschrijding wordt erg hoog opgenomen. Binnen het pastorale team is dan ook de afspraak dat alleen gemeenteleden zelf ondersteuning vragen op bidstonden.

5.8 Protocollen

Binnen de gemeente waar het pastoraal team een onderdeel van is zullen protocollen voorhanden moeten liggen waarna verwezen kan worden bij eventuele calamiteiten. Daarbij gaat het dan onder andere over machtsmisbruik, seksuele intimidatie en andere grensoverschrijdende situaties.

5.9 Onkostenvergoeding

Voor de gesprekken die binnen het uitgezette traject gevoerd worden, wordt een onkostenvergoeding in rekening gebracht. Naast dat de vergoeding kosten dekt, heeft het nog verschillende gezonde invloeden op het traject dat een gemeentelid doorloopt.

Er worden hierna enkele genoemd:

- Gemeenteleden zijn geneigd niet langer gebruik te maken van het pastoraal werk dan nodig, waardoor negatieve aandacht minder snel gehonoreerd wordt.
- Door de betaling wordt het een iets zakelijker overeenkomst waardoor verwachting en verantwoordelijkheid scherper worden gesteld wat doorgaans de openheid en de directheid stimuleert.
- De bewustwording van keuzes maken en offers brengen neemt toe wat de motivatie om tot verandering te komen doet toenemen.

6 Slotbeschouwing

Ongetwijfeld zal de visie over pastoraat zoals hier beschreven vraagtekens oproepen.

Persoonlijk denk ik dat dit een goede zaak is. Dit verslag is ook bedoeld om een discussie op gang te helpen. Uiteindelijk is het wel de bedoeling dat er een model uit voortkomt wat past binnen de visie van de gemeente. In de discussie die ik voorafgaand gehad heb met verschillende christenen uit evangelische kringen was met name de onkostenvergoeding een wat onwennig gegeven.

Na uitleg en dieper door praten bleek het nog niet zo onbijbels te zijn als op voorhand lijkt.

Mijn wens is dat pastoraat binnen onze gemeente gaat functioneren daar ik weet hoeveel nood zich in de innerlijke mens openbaart. Daar wij weten dat de liefde van onze Vader ons vrede en harmonie in ons hart kan brengen maakt dat we niet stil kunnen blijven zitten.

Gerard Schut/Aart Haverkamp